

ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ

(Захиргааны эрх зүйн маргаан)¹

ЗАХИРГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН МАРГААНД ГОМДОЛ ГАРГАГЧИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫГ ДОРДУУЛАХГҮЙ БАЙХ (non reformatio in peius) ЗАРЧИМ ҮЙЛЧИЛНЭ

САНАМЖ: Энэхүү хураангуй нь шүүхийн шийдвэрийг орлохгүй ба хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг тогтооход дэмжлэг үзүүлэх, шүүхийн шийдвэрийн үндэслэлийг сурталчлах болон иргэд, олон нийтийн эрх зүйн мэдлэгт зориулсан бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь хяналтын шатны шүүхийн тогтоол болно.

Шүүхийн шийдвэрийн дугаар: 001/ХТ2025/0094

Шүүхийн шийдвэрийн огноо: 2025 оны 11 дүгээр сарын 04-ний өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг хэвээр үлдээж, нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж шийдвэрлэсэн.

ХЭРГИЙН ТУХАЙ ТОВЧ

Нэхэмжлэгч нь Богдхан уулын дархан цаазат газрын хамгаалалтын бүсэд байрлах 3 га газрыг 2016 онд 5 жилийн хугацаатай, аялал зуучлалын зориулалтаар ашиглах эрх авчээ. 2021 онд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын тушаалаар газрын төлбөр төлөөгүй, зориулалтын дагуу ашиглаагүй гэх үндэслэлээр тус газрын ашиглах эрхийг цуцалсан байна. Нэхэмжлэгчээс газар ашиглах гуравласан гэрээнд Баянзүрх дүүргийн Засаг дарга гарын үсэг зураагүй учир гэрээ хүчин төгөлдөр болоогүй, өөрөөс нь үл хамаарах хүндэтгэн үзэх шалтгаантай байсан хэмээн маргасан бөгөөд Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхээс² газар ашиглах эрхийг цуцалсан захиргааны актыг хүчингүй болгож, 2022 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр газар ашиглах эрхийг буцаан сэргээсэн байна.

Улмаар газар ашиглах эрхийн гэрчилгээний хугацааг сунгуулахын тулд төлбөрийн тооцоогүй болох тухай тодорхойлолт авахаар холбогдох захиргааны байгууллагад хүсэлт гаргахад “газар ашиглах гэрээ байгуулаагүй нь газрын төлбөр төлөхгүй байх үндэслэл болохгүй” гэх хариу өгснөөр ахин Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд 1) төлбөрийн тооцоогүй болох тухай тодорхойлолт гаргаж өгөхөөс татгалзсан шийдвэрийг хүчингүй болгох; 2) газрын төлбөргүй тухай тодорхойлолт гаргаж өгөхийг даалгах; 3) газар ашигласны төлбөр төлөх үүрэг үүсэхгүй болохыг тогтоолгож, хүлээн зөвшөөрүүлэх нэхэмжлэлийн шаардлагыг гаргажээ.

ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР

¹ Улсын дээд шүүхийн тогтоолыг бүрэн эхээр үзэх холбоос: https://www.shuukh.mn/single_case/3434?start_date=&end_date=&id=3&court_cat=3&bb=1.

² Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 128/ШШ2022/0054 шийдвэр, https://shuukh.mn/single_case/8811?daterange=2022-01-27%20-%202022-01-27&id=1&court_cat=3&bb=1.

Анхан шатны шүүхээс: Хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрээр нэгэнт тогтоосон³ нөхцөл байдлыг тодруулж, дахин нотлох шаардлагагүй гэж дүгнээд нэхэмжлэлийн шаардлагаас зарим хэсгийг хангаж, 2019 оныг дуусах хүртэл хугацаанд газрын төлбөргүй тухай тодорхойлолт гаргаж өгөхийг даалгаж, 2020 оноос хойших хугацаанд газрын төлбөргүй тухай тодорхойлолт гаргаж өгөхийг даалгах шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгож, үлдэх хэсгийг захиргааны байгууллагаас дахин шинэ акт гаргах хүртэл 3 сарын хугацаагаар түдгэлзүүлж шийдвэрлэжээ.

Давж заалдах шатны шүүхээс: Анхан шатны шүүхийн шийдлийн хувьд 2019 оныг дуусах хүртэл хугацаанд газрыг ашигласны төлбөр төлөх үүрэггүй болохыг тогтоож шийдвэрлэсэн нь зөв, 2020 оноос хойших хугацаанд газрыг ашигласны төлбөр төлөх үүрэгтэй гэж дүгнэсэн нь учир дутагдалтай гэж дүгнээд шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулан нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж, үлдэх хэсгийг хэрэгсэхгүй болгожээ. Уг магадлалаар нэхэмжлэгчид 2020.03.21-ний өдрөөс 2021.03.21-ний өдрийг хүртэл хугацаанд газар ашигласны төлбөр төлөх эрх зүй үр дагавар үүссэн байна.

Нэхэмжлэгчийн төлөөлөгчийн хяналтын журмаар гаргасан гомдлын үндэслэл: Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлал ЗХШХШТХ-ийн 106 дугаар зүйлийн 106.2-т заасанд нийцээгүй тул шийдвэр, магадлалд өөрчлөлт оруулж, нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь ханган шийдвэрлэж өгнө үү гэжээ. [Хариуцагч нараас нэхэмжлэгч талын хяналтын журмаар гаргасан гомдолд холбогдуулж аливаа тайлбарыг бичгээр гаргаагүй байна.](#)

Хяналтын шатны шүүхээс:

1. Энэ хэргийн тухайд, нэхэмжлэгч нь 2016 онд газар ашиглах эрхтэй болсон ч газар ашиглах гуравласан гэрээ нь түүнээс үл хамаарах шалтгаанаар байгуулагдаагүй гэж тайлбарлах боловч [газар ашиглах гэрээ байгуулах үүрэг нь зөвхөн захиргааны байгууллагад хамаарах бус, харин газар ашиглагч болон эрх бүхий захиргааны байгууллагын аль алинд нь хамаарах үүрэг](#) бөгөөд нэхэмжлэгч өөрөө гэрээ байгуулах талаар бодит үйлдэл хийж байсан, гэрээ байгуулах эрх бүхий захиргааны байгууллагад гомдол гаргаж маргасан эсхүл захиргааны байгууллагын буруутай үйл ажиллагааны талаар шүүхэд хандсан зэрэг нь тогтоогдоогүй, шүүхүүд энэ нөхцөл байдлыг харгалзаагүй байна. (13)⁴
2. Өөрөөр хэлбэл, газар ашиглах гэрээ байгуулагдаагүй нь газрын төлбөр төлөх үүргээс чөлөөлөх үндэслэл болохгүй тул анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн ... [2020 он хүртэл хугацаанд төлбөр төлөх үүрэг үүсэхгүй гэж дүгнэсэн нь буруу,](#)

³ Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4-т “Хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрээр нэгэнт тогтоогдсон болон нийтэд илэрхий үйл баримт хэрэг хянан шийдвэрлэхэд холбогдолтой байвал түүнийг дахин нотлохгүй” гэж заасан.

⁴ “Хууль хэрэглээ, шүүхийн шийдвэр” хэсгийн өгүүлбэрийн төгсгөлд бичигдсэн хаалт доторх дугаарлалт нь шүүхийн эх шийдвэрийн цогцолборын дугаар болно.

- Газрын тухай хууль, Газрын төлбөрийн тухай хуулийн холбогдох зохицуулалтуудыг дээрх Улсын дээд шүүхийн тогтоолоос⁵ өөрөөр тайлбарлан хэрэглэсэн байна. (14)
3. Түүнчлэн, газрын төлбөр ногдуулахтай холбоотой хууль тогтоомжид 2019 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр орсон нэмэлт, өөрчлөлтөөр Газрын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д “Газар эзэмшиж, ашиглаж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага Газрын төлбөрийн тухай хуулийн дагуу газрын төлбөр төлнө” гэж, Газрын төлбөрийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1-д “Газрын төлбөрийг газар эзэмших, ашиглах эрхийг улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн буюу Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн 9.11-д заасан дундын мэдээллийн санд улсын бүртгэлийн дугаарыг оруулсан өдрөөс эхлэн тооцно” гэж хуульчилж, тус зохицуулалтууд 2020 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болсон буюу хууль тогтоогчоос газрын төлбөр ногдуулах хугацааг гэрээ байгуулагдсан эсэхээс үл хамааран бүртгэлийн эрхийн хүчин төгөлдөр байдалтай шууд холбогдох агуулгаар тусгаж илүү тодорхой зохицуулжээ. (15)
4. Тодруулбал, газар эзэмших, ашиглах эрх улсын бүртгэлд бүртгэгдэж дундын мэдээллийн санд бүртгэлийн дугаарыг оруулсан өдрөөс эхлэн газрын төлбөр төлөх үүрэг үүсэх талаар зохицуулсан бөгөөд үүний дагуу үзвэл, нэхэмжлэгчийн хувьд 2020 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс газрын мэдээллийн санд бүртгэгдсэнээр газрын төлбөр төлөх үүрэгтэй. (16)
5. Энэ талаар ... давж заалдах шатны шүүх ... Газрын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1, Газрын төлбөрийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн зохицуулалтыг буруу тайлбарласан гэж үзнэ. (18)
6. Гэвч энэ хэргийн тухайд, **хариуцагч байгууллагын зүгээс хяналтын журмаар гомдол гаргаагүй, гагцхүү нэхэмжлэгчийн гомдлоор хянаж байгаагийн хувьд нэхэмжлэгчийн эрх зүйн байдлыг дордуулахгүй (non reformatio in peius) байх зарчмын хүрээнд** давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг хэвээр үлдээж, нэхэмжлэгч, түүний өмгөөлөгчийн гаргасан “... шүүхийн шийдвэр, магадлалд өөрчлөлт оруулж, нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хангуулах” гэх хяналтын гомдлыг хангахгүй орхих нь зүйтэй гэж шүүх бүрэлдэхүүн дүгнэв. (20)

Уг маргааны хувьд хариуцагч захиргааны байгууллагын зүгээс гомдол гаргаагүй тул нэхэмжлэгчийн эрх зүйн байдлыг дордуулахгүй байх (non reformatio in peius) зарчмын хүрээнд давж заалдах шатны шүүхийн магадлалыг хэвээр үлдээжээ.

---o0o--

⁵ Улсын дээд шүүхийн 2022 оны 04 оны 19-ны 001/ХТ2022/0023 тогтоол, “газрын төлбөр төлөх үүрэг нь газар эзэмшигч, ашиглагчид хуулиар хүлээлгэсэн үүрэг тул газар эзэмших, ашиглах гэрээг байгуулаагүй нь, эсхүл газрын төлбөр төлөх талаар гэрээнд заагаагүй нь тухайн газар эзэмшигч, ашиглагчийг газрын төлбөр төлөх хуулиар хүлээсэн үүргээс чөлөөлөхгүй...” гэж дүгнэжээ. Дээд шүүхийн тогтоолыг бүрэн эхээр үзэх холбоос: <https://www.supremecourt.mn/mn/printc?id=33983>.